

DISKRIMINACIJA

DISKRIMINACIJA

DIS

VODIČ

TIJA

DIS

IJA

DIS

NE/DISKRIMINACIJA

TIJA

Šta jeste a šta nije diskriminacija?

DIS

primjeri, uputva, korisni savjeti

IJA

DISKRIMINACIJA

DISKRIMINACIJA

DISKRIMINACIJA

www.diskriminacija.ba

DISKRIMINACIJA

NE/DISKRIMINACIJA

Šta jeste a šta nije diskriminacija?

primjeri, uputstva, korisni savjeti

PRAVA ZA SVE
učinimo ljudska prava stvarnim

icva

Inicijativa i civilna akcija

Autorice:

Fedra Idžaković, Prava za sve, Sarajevo /www.pravazasve.ba/

Vesna Vukmanić, Inicijativa i civilna akcija (ICVA), Sarajevo /www.icva-bh.org/

Publikacija je sačinjena u okviru antidiskriminacijskog programa Fonda otvoreno društvo BiH, koji okuplja partnerske organizacije s područja cjelokupne teritorije Bosne i Hercegovine podijeljene u četiri tima posvećena ključnim aktivnostima u domenu borbe protiv diskriminacije: monitoring, dokumentiranje i izvještavanje, strateško parničenje, analiza politika i zagovaranje.

Više informacija o antidiskriminacijskom programu Fonda otvoreno društvo BiH možete pronaći na web stranici www.diskriminacija.ba.

Fond
otvoreno društvo
Bosna i Hercegovina

Šta možete naći u ovoj publikaciji?

Šta jeste, šta nije diskriminacija?	1
Provjerite koliko znate o diskriminaciji	3
Zdravstvo	3
Obrazovanje	4
Rad/zapošljavanje	6
Javni prostor/institucije	7
Socijalna zaštita	8
U slučaju da si izložen diskriminaciji možeš :	9
u obrazovanju	9
na radu/zapošljavanju	10
na javnom mjestu	11
u zdravstvu	12
u socijalnoj zaštiti	13
Šta je to pozitivna diskriminacija ili pravo na jednake mogućnosti?	14
Odgovori na pitanja	15
Kako se zaštititi od kršenja prava iz zdravstvenog osiguranja i zaštite korisni savjeti za ostvarivanje prava	23
Kontakt informacije	27
Državne institucije	
Nevladine organizacije	
Organizacije u okviru Anti-diskriminacijskog programa	

Šta jeste, šta nije diskriminacija?

Diskriminacija

Svi imaju jednaka prava i pravo na jednake mogućnosti. Prava i mogućnosti ostvaruješ pod jednakim uslovima. Uslove za ostvarivanje prava propisuje zakon.

Npr. ispunjavaš sve zakonom predviđene uslove i predao si sve tražene dokumente za građenje kuće – opština izdaje rješenje o tvojem pravu na građenje kuće.

Ako se tvoja prava krše ili, ne možeš ostvariti svoje pravo kao i drugi ili, se prema tebi ponašaju drugačije **samo zato što si Rom/Romkinja ili osoba sa invaliditetom** izložen si diskriminaciji.

Npr. ispunjavaš sve zakonom predviđene uslove i predao si sve tražene dokumente za građenje kuće – opština traži dodatne dokumente koje ne traži drugima i ne dozvoljava ti građenje.

Zabranjeno je kršiti prava ili prava grupe kojoj pripadaš samo zato što si: Rom, osoba sa invaliditetom, žena, druge boje kože, vjere ili nacije, siromašan, pripadaš nekoj stranci, sindikatu ili udruženju, ili zbog bilo koje tvoje osobine ili obilježja. Ovo su zabranjene **osnove diskriminacije**. Diskriminaciju možeš prepoznati ako si tretiran različito od drugih samo zbog neke tvoje osobine ili obilježja u školi, na poslu, javnom mjestu, domu zdravlja, itd.

Diskriminacija je i...

Diskriminacija postoji i ako si zaposlen a tvoje kolege ili šef te neprestano ponižavaju. Ovo se zove **mobing**.

Diskriminacija je i kada ti je povrijeđeno dostojanstvo a posebno kada te zastrašuju, degradiraju, ponižavaju ili vrijeđaju po bilo kojoj gore navedenoj osnovi diskriminacije. Ovo se zove **uznemiravanje**.

Ako ti se napredovanje u školi ili poslu uslovljava stupanjem u seksualni kontakt ili ti se upućuju neprimjereni komentari, neželjeni fizički kontakti radi se o **spolnom uznemiravanju**.

Kada npr. ugostiteljski objekti, škole, zajednice nisu dostupne samo pripadnicima jedne grupe radi se o **segregaciji** („dviije škole pod jednim krovom“).

Ne smije biti diskriminacije u obrazovanju, zapošljavanju, zdravstvenoj ili socijalnoj zaštiti, stanovanju, političkom životu ili bilo kojoj drugoj oblasti života.

Diskriminacija je zabranjena i kažnjiva novčanim kaznama.

Diskriminacija nije isto što i kršenje nekog drugog prava, regulisanog drugim zakonima (npr. zakonom o socijalnoj zaštiti, zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i sl.).

U nastavku su navedeni primjeri diskriminacije i primjeri kršenja prava u različitim oblastima.

Provjerite koliko znate o diskriminaciji

odgovorite sa DA ili NE na pitanja koja slijede i saznajte više o diskriminaciji!

Zdravstvo

1. Ako tebi i ostalima u preduzeću poslodavac ne uplaćuje penziono i zdravstveno osiguranje;
DA NE
2. Ako te ne prime na pregled u ambulanti koji nije hitne prirode jer nemaš zdravstvenu knjižicu/zdravstveno osiguranje;
DA NE
3. Ako ti odbiju pružiti hitnu zdravstvenu pomoć s obrazloženjem da nemaš zdravstvenu knjižicu ili da ti nije uplaćeno zdravstveno osiguranje
DA NE
4. Ako ne možeš ostvariti neki medicinski tretman (npr. rentgen, ginekološki pregled) u Domu zdravlja jer se prostorije nalaze na drugom spratu, bez lifta, a ti si osoba koja koristi kolica;
DA NE
5. Ako ti centar za socijalnu zaštitu u kojem si prijavljen kao korisnik stalne novčane pomoći odbije dati potvrdu za ovjeravanje zdravstvene knjižice ili ovjeriti zdravstvenu knjižicu;
DA NE

6. Ako tvom djetetu koje ima manje od 15 godina, a koje nema zdravstveno osiguranje preko tebe ili drugog roditelja, centar za socijalni rad odbije dati potvrdu/uplatiti za ovjeru zdravstvene knjižice;
DA NE

7. Ako zdravstvena ustanova naplaćuje participaciju za lijek ili uslugu, a ti si oslobođen participacije (npr. dijete do 15 godina, trudnica/porodilja, stariji od 65 godina).
DA NE

8. Ako te je muž/neko iz prodice pretukao a ljekar kod kojeg si došla po medicinsku pomoć odbio primiti jer nemaš zdravstvenu knjižicu;
DA NE

Obrazovanje

1. Ako ti škola u koju želiš ići ne obezbjedi pomoć u pohađanju nastave jer si osoba sa invaliditetom;
DA NE

2. Ako uspjehom iz osnovne škole zadovoljavaš kriterije za upis u srednju školu koju želiš pohađati, a direktor te odbija primiti i/ili ti sugeriše da upišeš neku drugu školu zato što si osoba sa invaliditetom ili si pripadnik romske manjine;
DA NE

3. Ako ne možeš ući u zgradu fakulteta i pohađati nastavu jer si osoba u kolicima;
DA NE

4. Ako nastavnik /razrednik/ direktor nije učinio ništa kada si prijavio ili prijavila da ti se djeca u školi rugaju, provociraju, maltretiraju, guraju ili uznemiravanju na drugi način (zbog odjeće, izgleda, invalidnosti, pripadnosti romskoj manjini ili nekog drugog ličnog svojstva ili osobine);
DA NE

5. Ako si krenula u osnovnu školu, a onda ti je porodica naredila da prestaneš ići u školu s obrazloženjem da nema novaca za tvoje školovanje, a za školovanje tvog brata ima;
DA NE

6. Ako češće od kolege padaš na ispitima kod određenog profesora koji to obrazlaže tvojim neodovoljnim znanjem;
DA NE

7. Ako ti profesor uslovljava polaganje ispita druženjem uz kafu/večeru i/ili seksualnom uslugom;
DA NE

Rad/zapošljavanje

1. Ako se konkursom za radno mjesto, pored školske spremne, traži da još imaš i vozačku dozvolu, najmanje 10 godina radnog iskustva i spretnost u komunikaciji s ljudima;
DA NE
2. Ako konkursom traže isključivo ženu (npr. konobaricu do 25 godina);
DA NE
3. Ako te ne prime na posao jer ti fali samo jedna godina iskustva u struci;
DA NE
4. Ako te ne prime na posao samo zbog toga što nisi član stranke na vlasti;
DA NE
5. Ako poslodavac traži da sa kolegama radiš prekovremeno, a ne plaća vam;
DA NE
6. Dobiješ otkaz zato jer si član sindikata;
DA NE
7. Ako te poslodavac ili radni kolega vrijeđa na nacionalnoj osnovi ili koristi pogrdne nazive (npr. glupo žensko), degradira te i smanjuje platu;
DA NE

8. Ako si jedina žena u svom odjeljenju i ako jedino ti nisi napredovala u zadnje dvije godine sa obrazloženjem da tebi porodica treba biti prioritet a ne posao;
DA NE

Javni prostor/institucije

1. Ako se na javnom bazenu postavi natpis kojim se djeci bez pratnje roditelja zabranjuje ulaz;
DA NE
2. Ako na javnom bazenu/biblioteci/kinu nema prilaz za osobe u kolicima;
DA NE
3. Ako si Romkinja i prijavila si policiji da te je muž ili neko iz porodice pretukao, a policajac nije ništa poduzeo s obrazloženjem da su to 'romska posla';
DA NE
4. Ako ti odbiju ovjeriti dokumente u pošti/banci/zavodu zdravstvenog osiguranja jer nemaš ličnu kartu/rodni listi ili neki drugi lični dokument koji se mora dati na uvid;
DA NE
5. Ako ti ne dozvole ulaz u ugostiteljski objekat zbog tvoje boje kože, invalidnosti, pripadnosti romskoj manjini ili neke druge lične osobine;
DA NE

6. Ako te zbog teškoća u čitanju, pisanju, govoru vrata sa šaltera u pošti/banci/opštini i ne pruže ti pomoć;
DA NE
7. Ako si postavio štand za prodaju robe na ulici a policija ti naredi da ukloniš štand;
DA NE
8. Ako si došao u zgradu opštine i tražiš prijem kod načelnika opštine, a on neće/ne može da te primi.
DA NE

Socijalna zaštita

1. Ako si neratni invalid i primaš manju ličnu invalidninu od komšije koji je civilna žrtva rata i koji ima isti stepen invaliditeta;
DA NE
2. Ako po zakonu o socijalnoj zaštiti imaš pravo na dječiji doplatak od 50 KM, a kanton svima isplaćuje 20 KM;
DA NE

U slučaju da si izložen diskriminaciji možeš:

Ako si izložen diskriminaciji u **obrazovanju** možeš uraditi slijedeće:

- žali se na diskriminaciju razredniku, školskom pedagogu, direktoru škole, dekanu fakulteta
- obrati se Ministarstvu obrazovanja u tvom kantonu
- prijavi diskriminaciju i zatraži pomoć od Insititucije ombudsmena za ljudska prava u Bosni i Hercegovini direktno u njihovim kancelarijama ili putem telefona, faksa, e maila
- obrati se za savjet i pomoć nevladinim organizacijama koje pružaju pravnu pomoć kao što su Vaša prava i druge nevladine organizacije (kontakt informacije se nalaze na kraju ove publikacije)
- možeš pokrenuti tužbu za zaštitu od diskriminacije u osnovnom/općinskom sudu

VAŽNO: u ovom slučaju potrebno je platiti troškove postupka na sudu i imati pomoć pravnika; **možeš kontaktirati:** centre za pružanje besplatne pravne pomoći (RS) ili zavode za pružanje pravne pomoći (neki kantoni u FBiH, npr.: tuzlanski, zeničko-dobojski, zapadnohercegovački i sarajevski), advokata ili nevladine organizacije (Vaša prava).

Ako si izložen diskriminaciji na radu ili prilikom zapošljavanja možeš uraditi sljedeće:

- obrati se nadređenom, upravi/upravnom odboru i objasni o čemu se radi
 - u slučaju mobinga ili spolnog uznemiravanja bilježi i dokumentuj šta ti se događa kao i osobe/kolege koje mogu svjedočiti o tome
 - obrati se za savjet i pomoć sindikatu
 - obrati se inspekciji rada
 - obrati se poreskoj upravi ako se radi o diskriminaciji kod (ne)plaćanja doprinosa
 - prijavi i zatraži pomoć od Insitucije ombudsmena direktno u njihovim kancelarijama ili putem telefona, faksa, e-maila
 - obrati se za savjet i pomoć nevladinim organizacijama koje pružaju pravnu pomoć kao što su Vaša prava i druge nevladine organizacije (kontakt informacije se nalaze na kraju ove publikacije)
- možeš pokrenuti tužbu za zaštitu od diskriminacije u osnovnom/općinskom sudu

VAŽNO: u ovom slučaju potrebno je platiti troškove postupka na sudu i imati pomoć pravnika; **možeš kontaktirati:** centre za pružanje besplatne pravne pomoći (RS) ili zavode za pružanje pravne pomoći (neki kantoni u FBiH, npr.: tuzlanski, zeničko-dobojski, zapadnohercegovački, sarajevski), advokata ili nevladine organizacije (Vaša prava).

Ako si izložen diskriminaciji na javnom mjestu (npr. restoran, kino, bazen, i sl.) možeš uraditi slijedeće:

- zatraži razloge drugačijeg ponašanja prema tebi
 - pogledaj oko sebe da li ima osoba koja bi mogla svjedočiti šta se dogodilo i uzmi njegov/njen broj telefona
 - pozovi policiju i smireno obrazloži o čemu se radi i pročitaj zapisnik prije nego ga potpišeš (telefon policije 122) - u slučaju neprimjerenog ponašanja policajca možeš se žaliti policijskom odjeljenjima za unutrašnju kontrolu
 - prijavi i zatraži pomoć od Insititucije ombudsmena direktno u njihovim kancelarijama ili putem telefona, faksa, e-maila
 - obrati se za savjet i pomoć nevladinim organizacijama koje pružaju pravnu pomoć kao što su Vaša prava i druge nevladine organizacije (kontakt informacije se nalaze na kraju ove publikacije)
 - možeš pokrenuti tužbu za zaštitu od diskriminacije u osnovnom/općinskom sudu
- VAŽNO:** u ovom slučaju potrebno je platiti troškove postupka na sudu i imati pomoć pravnika; **možeš kontaktirati:** centre za pružanje besplatne pravne pomoći (RS) ili zavode za pružanje pravne pomoći (neki kantoni u FBiH, npr.: tuzlanski, zeničko-dobojski, zapadnohercegovački, sarajevski), advokata ili nevladine organizacije (Vaša prava).

Ako si izložen diskriminaciji u **zdravstvu** možeš uraditi slijedeće:

- obrati se direktoru zdravstvene ustanove (npr. Doma zdravlja, bolnice, itd.) – pozovi se i na Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijeneta FBiH
 - obrati se Zavodu zdravstvenog osiguranja FBiH odnosno Fondu zdravstvenog osiguranja RS
 - obrati Poreskoj upravi RS (i područnim centrima Poreske uprave RS) i Poreskoj upravi FBiH (i kantonalnim Poreznim uredima)
 - obrati se kantonalnoj ili federalnoj zdravstvenoj inspekciji
 - prijavi i zatraži pomoć od Institucije ombudsmena direktno u njihovim kancelarijama ili putem telefona, faksa, e-maila
 - obrati se za savjet i pomoć nevladinim organizacijama koje pružaju pravnu pomoć kao što su Vaša prava i druge nevladine organizacije (kontakt informacije se nalaze na kraju ove publikacije)
- možeš pokrenuti tužbu za zaštitu od diskriminacije u osnovnom/općinskom sudu
- VAŽNO:** u ovom slučaju potrebno je platiti troškove postupka na sudu i imati pomoć pravnika; **možeš kontaktirati:** centre za pružanje besplatne pravne pomoći (RS) ili zavode za pružanje pravne pomoći (neki kantoni u FBiH, npr.: tuzlanski, zeničko-dobojski, zapadnohercegovački, sarajevski), advokata ili nevladine organizacije (Vaša prava).

Ako si izložen diskriminaciji u socijalnoj zaštiti možeš uraditi sljedeće:

(Npr. u slučaju da centar za socijalni rad ti ne odobrava prava ili ti uskraćuje informaciju , na način da te drugačije tretira od ostalih)

- obrati se direktoru centra za socijalni rad i traži pismeno obrazloženje za takvo ponašanje
- obrati se kantonalnom ministarstvu za socijalnu zaštitu i/ili upravnoj inspekciji na kantonalnom nivou
- prijavi i zatraži pomoć od Institucije ombudsmena direktno u njihovim kancelarijama ili putem telefona, faksa, e-maila
- obrati se za savjet i pomoć nevladinim organizacijama koje pružaju pravnu pomoć kao što su Vaša prava i druge nevladine organizacije (kontakt informacije se nalaze na kraju ove publikacije)
- možeš pokrenuti tužbu za zaštitu od diskriminacije u osnovnom/općinskom sudu

VAŽNO: u ovom slučaju potrebno je platiti troškove postupka na sudu i imati pomoć pravnika; **možeš kontaktirati:** centre za pružanje besplatne pravne pomoći (RS) ili zavode za pružanje pravne pomoći (neki kantoni u FBiH, npr.: tuzlanski, zeničko-dobojski, zapadnohercegovački, sarajevski), advokata ili nevladine organizacije (Vaša prava).

VAŽNO: ne smije te niko loše tretirati zato što si prijavio diskriminaciju koja ti se desila ili zato što si bio svjedok da je neko drugi diskriminiran.

Šta je to pozitivna diskriminacija ili pravo na jednake mogućnosti?

Nije svako različito postupanje diskriminacija. **Država mora osigurati pravo na jednake mogućnosti. Država uvodi mjere pozitivne diskriminacije** kojima se osiguravaju jednake mogućnosti za sve uključujući i pripadnike tzv. ugroženih grupa (npr. Romi, osobe sa invaliditetom).

Npr. konkursom za radno mjesto se naglašava kako prednost prilikom zapošljavanja imaju žene – obrazloženje: uočen je nesrazmjerno mali broj žena zaposlenih u instituciji u odnosu na broj muškaraca.

Država prepoznajući da su pojedine grupe građana izložene dugotrajnim posljedicama zanemarivanja i nebrige može provoditi posebne mjere – mjere pozitivne diskriminacije kako bi se spriječile i nadoknadile nastale štete. Tako je BiH usvojila Strategiju i Akcione planove za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stanbenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite; Strategiju za izjednačavanje mogućnosti osoba sa invaliditetom; Gender akcioni plan (za unapređenje ravnopravnost žena i muškaraca).

Npr. fakultet je oglosio upis i stipendiranje studija određenog broja pripadnika romske nacionalne manjine.

Država je donijela i posebne zakone kao što su Zakon o ravnopravnosti spolova, Zakon o zaštiti prava nacionalnih manjina, Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji, prekvalifikaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, itd. Ovae mjere su opravdane i nazivaju se **pozitivnom diskriminacijom**.

Odgovori na pitanja – šta jeste šta nije diskriminacija

Zdravstvo

- 1. Ako tebi i ostalima u preduzeću poslodavac ne uplaćuje penziona i zdravstveno osiguranje;*
NE, nije diskriminacija, ali jeste kršenje prava iz radnih odnosa i propisa o doprinosima.
- 2. Ako te ne prime na pregled u ambulanti koji nije hitne prirode jer nemaš zdravstvenu knjižicu/zdravstveno osiguranje;*
NE, nije diskriminacija jer te Zakon o zdravstvenom osiguranju i zdravstvenoj zaštiti obavezuje da imaš zdravstvenu knjižicu pri pregledu.
- 3. Ako ti odbiju pružiti hitnu zdravstvenu pomoć s obrazloženjem da nemaš zdravstvenu knjižicu ili da ti nije uplaćeno zdravstveno osiguranje;*
DA, ukoliko postoji osnova diskriminacije (odbijen si zato što si Rom, osoba sa invaliditetom, itd.).
NE, nije diskriminacija ali jeste kršenje prava iz zakona o zdravstvenom osiguranju i zaštiti.
- 4. Ako ne možeš ostvariti neki medicinski tretman (npr. rentgen, ginekološki pregled) u Domu zdravlja jer se prostorije nalaze na drugom spratu, bez lifta, a ti si osoba koja koristi kolica;*
DA, ovo je diskriminacija po osnovu invaliditeta u oblasti zdravstva.

5. *Ako ti centar za socijalnu zaštitu u kojem si prijavljen kao korisnik stalne novčane pomoći odbije dati potvrdu za ovjeravanje zdravstvene knjižice ili ovjeriti zdravstvenu knjižicu;*
DA, *ukoliko postoji osnova diskriminacije (odbijen si zato što si Rom, osoba sa invaliditetom, itd.).*
NE, *nije diskriminacija ali jeste kršenje prava iz Zakona o zdravstvenom osiguranju i zaštiti.*
6. *Ako tvom djetetu koje ima manje od 15 godina, a koje nema zdravstveno osiguranje preko tebe ili drugog roditelja, centar za socijalni rad odbije dati potvrdu/uplatiti za ovjeru zdravstvene knjižice;*
DA, *ukoliko postoji osnova diskriminacije (odbijen si zato što si Rom, osoba sa invaliditetom, itd.).*
NE, *nije diskriminacija ali jeste kršenje prava iz Zakona o zdravstvenom osiguranju i zaštiti.*
7. *Ako zdravstvena ustanova naplaćuje participaciju za lijek ili uslugu, a ti si oslobođen participacije (dijete do 15 godina, trudnica/porodilja, stariji od 65 godina).*
DA, *ukoliko postoji osnova diskriminacije (odbijen si zato što si Rom, osoba sa invaliditetom, itd.).*
NE, *nije diskriminacija ali jeste kršenje prava iz Zakona o zdravstvenom osiguranju i zaštiti.*
8. *Ako te je muž ili neko iz porodice pretukao a ljekar kod kojeg si došla po medicinsku pomoć odbio primiti jer nemaš zdravstvenu knjižicu;*
DA, *ukoliko postoji osnova diskriminacije (odbijena si zato što si Romkinja ili iz nekog durgog ličnog obilježja).*

***NE**, nije diskriminacija ali jeste kršenje prava iz Zakona o zdravstvenom osiguranju i zaštiti.*

Obrazovanje

- 1. Ako ti škola u koju želiš ići ne obezbjedi pomoć u pohađanju nastave jer si osoba sa invaliditetom;
DA, jeste diskriminacija po osnovu invaliditeta u oblasti obrazovanja ali je i kršenje Zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju i inkluziji u obrazovanju.*
- 2. Ako uspjehom iz osnovne škole zadovoljavaš kriterije za upis u srednju školu koju želiš pohađati, a direktor te odbija primiti i/ili ti sugeriše da upišeš neku drugu školu zato što si osoba sa invaliditetom ili si pripadnik romske manjine
DA, jeste diskriminacija po osnovu invaliditeta ili pripadnosti manjini u oblasti obrazovanja.*
- 3. Ako ne možeš ući u zgradu fakulteta i pohađati nastavu jer si osoba u kolicima;
DA, jeste diskriminacija po osnovu invaliditeta u oblasti obrazovanja i kršenja propisa o građenju javnih ustanova.*
- 4. Ako nastavnik /razrednik/ direktor nije učinio ništa kada si prijavio ili prijavila da ti se djeca u školi rugaju, provociraju, maltretiraju, guraju ili uznemiravanju na drugi način (zbog odjeće, izgleda, invalidnosti, pripadnosti romskoj manjini ili nekog drugog ličnog svojstva ili osobine);*

***DA**, jeste diskriminacija po osnovu svih gore navedenih osnova diskriminacije i jer odgovorne osobe nisu nista učinile da spriječe takvo ponašanje.*

5. *Ako si krenula u osnovnu školu a onda ti je porodica naredila da prestaneš ići u školu s obrazloženjem da nema novaca za tvoje školovanje, a za školovanje tvog brata ima;*

***DA**, jeste diskriminacija po osnovu spola jer tvoj brat ide a ti ne ideš u školu, ali je i kršenje Zakona o ravnopravnosti spolova, Zakona o obaveznom osnovnom obrazovanju od strane tvojih roditelja ali i institucija jer ti nisu omogućili uslove za obavezno osnovno školovanje.*

6. *Ako češće od drugih padaš na predmetu kod određenog nastavnika koji to obrazlaže tvojim neodovoljnim znanjem;*

***NE**, nije diskriminacija.*

7. *Ako ti profesor uslovljava polaganje ispita druženjem uz kafu/večeru i/ili seksualnom uslugom;*

***DA**, jeste diskriminacija po osnovu spola, odnosno spolno uznemiravanje.*

Rad/zapošljavanje

1. *Ako se konkursom za radno mjesto, pored školske spremne, traži da još imaš i vozačku dozvolu, najmanje 10 godina radnog iskustva i spretnost u komunikaciji s ljudima;*

***NE**, nije diskriminacija jer su uslovi za radno mjesto jednaki za sve.*

2. *Ako konkusom traže isključivo ženu (npr. konobaricu do 25 godina);*
DA, jeste diskriminacija po osnovu spola i dobi u oblasti rada i zapošljavanja.
3. *Ako te ne prime na posao jer ti fali samo jedna godina iskustva u struci;*
NE, nije diskriminacija jer su uslovi za radno mjesto jednaki za sve.
4. *Ako te ne prime na posao samo zbog toga što nisi član stranke na vlasti;*
DA, jeste diskriminacija na osnovu političke pripadnosti u oblasti rada i zapošljavanja.
5. *Ako poslodavac traži da sa kolegama radiš prekovremeno, a ne plaća vam;*
NE, nije diskriminacija jer se od svih zaposlenih traži isto, ali jeste kršenje zakona o radu i radnim odnosima kao i moguće kršenje prava iz ugovora o radu između poslodavca i zaposlenika, odnosno kolektivnog ugovora.
6. *Dobiješ otkaz zato jer si član sindikata;*
DA, jeste diskriminacija po osnovu članstva u sindikatu u oblasti rada i zapošljavanja.
7. *Ako te poslodavac ili radni kolega vrijeđa na nacionalnoj osnovi, ili koristi pogrdne nazive (npr. glupo žensko), degradira te, smanjuje platu, itd.;*
DA, jeste diskriminacija po osnovu nacionalne pripadnosti ili po osnovu spola u oblasti rada i zapošljavanja, mogući slučaj mobinga.

8. *Ako si jedina žena u svom odjeljenju i ako jedino ti nisi napredovala u zadnje dvije godine sa obrazloženjem da tebi porodica treba biti prioritet a ne posao;*
DA, jeste diskriminacija po osnovu spola u oblasti rada i zapošljavanja u vezi sa napredovanjem u poslu.

Javni prostor/institucije

1. *Ako se na javnom bazenu postavi natpis kojim se djeci bez pratnje roditelja zabranjuje ulaz;*
NE, nije diskriminacija jer se radi o sigurnosnim uslovima, odnosno posebnoj zaštiti djece.
2. *Ako na prilazu u javni bazen/biblioteku/kino nema prilaz za osobe u kolicima;*
DA, jeste diskriminacija po osnovu invaliditeta u oblasti učešća u javnom životu.
3. *Ako si Romkinja i ako si prijavila policiji da te je muž ili neko iz porodice pretukao, a policajac nije ništa poduzeo s obrazloženjem da su to 'romska posla';*
DA, jeste diskriminacija po osnovu pripadnosti romskoj manjini kao i kršenje zakona o zaštiti od nasilja u porodici.
4. *Ako ti odbiju ovjeriti dokumente u pošti/banci/zavodu zdravstvenog osiguranja jer nemaš ličnu kartu/rodni listi ili neki drugi lični dokument koji se mora dati na uvid;*

***NE**, nije diskriminacija, uslovi za ovjeru su isti za sve a to je posjedovanje lične karte.*

5. *Ako ti ne dozvole ulaz u ugostiteljski objekat zbog tvoje boje kože, invalidnosti, pripadnosti romskoj manjini ili neke druge lične osobine;
DA, jeste diskriminacija po svim gore navedenim osnovama u oblasti učešća u javnom životu.*
6. *Ako te zbog teškoća u čitanju, pisanju, govoru vrate sa šaltera u pošti/banci/opštini i ne pruže ti pomoć;
DA, jeste diskriminacija po osnovu invalidnosti u korištenju javnih usluga.*
7. *Ako si postavio štand za prodaju robe na ulici a policija ti naredi da ukloniš štand jer nemaš odgovarajuće opštinske dozvole.
NE, nije diskriminacija nego poštivanje zakona koji regulišu prodaju robe na javnom prostoru, uz potrebnu dozvolu.*
8. *Ako si došao u zgradu opštine i tražiš prijem kod načelnika opštine, a on neće/ne može da te primi.
NE, nije diskriminacija, pogotovo ako nemaš ugovoren termin za prijem kod načelnika. Neodgovaranje na žalbe koje pismeno upućuješ u opštinu može se smatrati kršenjem zakona o upravnom postupku od strane opštine/opštinskih odjeljenja .*

Socijalna zaštita

- 1. Ako si neratni invalid i primaš manju ličnu invalidninu od komšije koji je civilna žrtva rata i koji ima isti stepen invaliditeta;
DA, jeste diskriminacija po osnovu nastanka invaliditeta koja je ugrađena u zakone o socijalnoj zaštiti u BiH.*
- 2. Ako po zakonu o socijalnoj zaštiti imaš pravo na dječiji dodatak od 50 KM, a kanton svima isplaćuje 20 KM;
NE, nije diskriminacija jer su uslovi jednaki za sve korisnike ali jeste kršenje zakona o socijalnoj zaštiti.*

Kako se zaštititi od kršenja prava iz zdravstvenog osiguranja i zaštite?

korisni savjeti za ostvarivanje prava

Kome se obratiti u ostvarivanju prava na zdravstveno osiguranje i zdravstvenu zaštitu (ukoliko niste osigurani kroz rad, preko roditelja ili na neki drugi način)?

Centru za socijalni rad:

- korisnici stalne novčane pomoći, osobe starije od 65 godina, osobe bez školske spreme (FBiH i RS),
- djeca do navršениh 15 godina (FBiH);

Fondu zdravstvenog osiguranja RS:

- djeca do 15 godina (u mjestu prebivališta, na osnovu rodnog lista djeteta);
- učenici do 18 godina i studenti do 26 godina;

Školi i kantonalnom ministarstvu obrazovanja, nauke i sporta (u FBiH):

- učenici do 18 godina i studenti do 26 godina
- Potrebni dokumenti uz pismeni zahtjev se dostavljaju kantonalnom ministarstvu obrazovanja koje izdaje rešenje/odluku na osnovu koje se vadi i ovjerava knjižica u poslovnici Zavoda zdravstvenog osiguranja. Dokumenti za učenike (osnovna i srednja škola): rodni list, dokaz da ste redovan učenik (izdaje sekretar škole), dokaz da ne ostvarujete osiguranja preko roditelja ili staratelja (izdaje kantonalni Zavod zdravstvenog osiguranja), pismeni zahtjev za ostvarivanje zdravstvene zaštite;

Birou/zavodu za zapošljavanje (paziti na rok za prijavu od 30 dana po prestanku školovanja ili radnog odnosa u FBiH):

- djeca starija od 15 godina, koja ne nastavljaju školovanje;
- učenici i studenti po završetku školovanja;
- nakon prekida radnog odnosa.

Kad ćete prijaviti kršenje prava Fondu zdravstvenog osiguranja RS?

Fond zdravstvenog osiguranja RS navodi primjere kršenja prava iz zdravstvene zaštite/osiguranja koje je potrebno prijaviti filijali Fonda zdravstvenog osiguranja kojoj osiguranik pripada:

- kada vam u poslovnici Fonda neće da ovjere knjižicu, a vi spadate u kategoriju djece do 15 godina, trudnica i žena na porodiljskom odsustvu i lica starijih od 65 godina,
- ukoliko vam je naplaćena participacija, a spadate u kategoriju koja je oslobođena te obaveze,
- kad vam u apoteci naplate participaciju za lijek sa liste A čiju cijenu Fond zdravstvenog osiguranja RS priznaje u 100% iznosu,
- kada u poslovnici Fonda zdravstvenog osiguranja RS odbiju da vam ovjere zdravstvenu knjižicu zbog neuplaćenog iznosa,
- kada vam u domu zdravlja ili bolnici traže da sami kupite lijek koji oni moraju da imaju,
- kada vam u domu zdravlja naplaćuju uslugu uz obrazloženje da je tu uslugu Fond ugovorio sa nekom drugom ustanovom,
- kada vam doktor lijek sa liste ne propiše na recept već na papiru na osnovu kojeg ne možete ostvariti svoje pravo u apoteci.

Plaćanje participacije

Participacija je lično učešće osiguranih lica u troškovima zdravstvene zaštite, ortopedskih i drugih pomagala i lijekova.

Federacija BiH

U FBiH plaćanja participacije oslobođena su:

- djeca do navršene 15-te godine života, učenici i redovni studenti do navršene 26-te godine života,
- žene u ostvarivanju trudnoće i materinstva,
- vojni invalidi i civilne žrtve rata sa utvrđenim invaliditetom preko 60%,
- članovi porodica poginulih boraca, koji su bili pripadnici Vojske Federacije BiH,
- penzioneri čija penzija ne prelazi iznos minimalne penzije,
- lica starija od 65 godina ako nisu korisnici penzije i drugih prihoda,
- osigurana lica – štíćenici socijalnih ustanova i korisnici socijalne zaštite,
- raseljena lica i izbjeglice ako nisu korisnici penzije i drugih prihoda,
- osigurana lica koji su dobrovoljni davaoci krvi više od 10 puta, darovatelji organa,
- osigurana lica koja su prijavljena kod zavoda za zapošljavanje kao nezaposleni.

Republika Srpska

Participacije su oslobođeni u svim situacijama, izuzev kod podizanja lijekova sa liste B i C:

- žene u toku trudnoće, porođaja i za vrijeme trajanja porodijskog odsustva,

- djeca do navršениh 15 godina života,
- lica starija od 65 godina,
- korisnici stalne novčane pomoći i lica smještene u ustanove socijalne zaštite, za koje doprinos plaća Centar za socijalni rad,
- dobrovoljni davaoci krvi sa deset i više davanja, pod uslovom da od posljednjeg davanja nije prošlo više od godine dana,
- RVI i porodice poginulih boraca za koje participaciju uplaćuje nadležni organ opštine,
- slijepa lica prve kategorije,
- lica sa težim oblicima mentalne retardacije.

Kontakt informacije

Državne institucije:

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH

Glavni ured Banja Luka: Ravnogorska 18, tel. 051 303 992

Područni ured Sarajevo: Grbavička 4, tel. 033 666 006

Porodični ured Mostar: Kralja Zvonimira 6, tel. 036 334 248

Porodični ured Brčko distrikt: Trg mladih 8/I, tel. 049 217 347

Terenski ured Livno: Gabrijela Jurkića bb, tel/fax: +387 34 201 911 i +387 34 203 237

www.ombudsmen.gov.ba

Centar za pružanje besplatne pravne pomoći, Banja Luka

Slavka Rodića 4, tel. 051 233 570

Centar za pružanje besplatne pravne pomoći, Doboj

Svetog Save 20, tel. 053 216 085

Ured za pravnu pomoć Brčko distrikta BiH

Trg pravde 10, tel. 049 216 085

Centar za pružanje besplatne pravne pomoći, Istočno Sarajevo

Vuka Karadžića 28, tel. 057 320 110

Centar za pružanje besplatne pravne pomoći, Trebinje

Obala Luke Vukalevića 45, tel. 059 272 550

Zavod za pružanje pravne pomoći Tuzlanskog kantona

Đafer Mahala 51, Tuzla, tel. 035 307 866

Zavod za pravnu pomoć Zeničko-dobojskog kantona

Kočevska čikma 1, Zenica, tel. 032 407 792

Zavod za pružanje pravne pomoći Zapadnohercegovačke županije

Trg Gojka Šuška 3d, Široki Brijeg, tel. 039 704 804

**Zavod za pružanje besplatne pravne pomoći Kantona Sarajevo
(početak rada krajem juna 2013)**

Obala Kulina Bana br. 4.

Nevladine organizacije

Centar za pravnu pomoć ženama Zenica

Mejdandžik 9, tel. 032 402 049

Uredi u Kaknju, Visokom i Žepču

Helsinški komitet za ljudska prava BiH

Ante Fijamenga 14b, Sarajevo, tel. 033 660 811

Ambasada lokalne demokratije, Sarajevo

(Centar za pravnu pomoć ženama)

Bravadžiluk bb, 033570560 ili 570561

Inicijativa za razvoj i suradnju u BiH

Banja Luka: Dositeja Obradovića 6, tel. 051 224 244

Mostar: Ulica Alekse Šantića 22, tel. 036 556 411
Sarajevo: Koševo 28b, tel. 033 225 538
Trebinje: Ulica Miloša Obilića bb, tel. 059 224 413

Udružene žene

Kalamegdanska 18, Banja Luka, tel. 051 463 143

Organizacije u okviru Anti-diskriminacijskog programa:

Vaša prava:

Sarajevo: Safeta Hadžića 66a, tel. 033 789 105
Banja Luka: Meše Selimovića 17, tel. 051 232 920
Goražde: Seada Sofovića Sofe 10, tel. 038 220 544
Mostar: Hasana Zahirovića Lace bb, tel. 036 558 580
B. Petrovac: Bosanska 110, tel. 037 881 248
Srebrenica: Titova bb, tel. 056 440 998
Trebinje: Carine 3, tel. 059 240 680
Tuzla: Rudarska 63, tel. 035 286 484, 210 210
Prijedor: Save Kovačevića 12, tel. 052 241 290
<http://www.vasaprava.org>

Organizacija kojima možeš prijaviti diskriminaciju:

Prava za sve, Sarajevo: M.M. Bašeskije 12, 033/203070
Centar za ljudska prava u Mostaru: Adema Buća br. 50, 036/581035
(organizacija pruža i besplatnu pravnu pomoć i u drugim slučajevima)
Forum građana Tuzle, Tuzla: Hadži Bakirbega Tuzlića br.1, 035/249180

Diskriminaciju Roma možete prijaviti u slijedećim centrima:

Centar za podršku, informisanje i zajedničko djelovanje romskih udruženja sa područja Tuzlanskog kantona

Voditelj: Biberović Muradif
Tel/fax: 035/ 772 186
Adresa: Stara pruga bb, 75270 Živinice
E-mail: muradif.b@bih.net.ba
www.romskicentar-tk.org/

Centar za podršku, informisanje i zajedničko djelovanje romskih udruženja sa područja Zeničko-dobojskog, Srednjobosanskog, Sarajevskog i Hercegovačko-neretvanskog kantona

Voditelj: Mujo Fafulić
Tel/fax: 032/553 451
Adresa: V divizija NOP-a br. 124, 72240 Kakanj
E-mail: romalekakanj@yahoo.com
www.roma.com.ba

Centar za podršku, informisanje i zajedničko djelovanje romskih udruženja sa područja Republike Srpske

Voditelj: Saša Mašić
Tel/fax: 051/ 814 179
Adresa: Gavrila Principa 2, 78400 Gradiška
E-mail: saveznvoromars@yahoo.com

Inicijativa i civilna akcija

ICVA Sarajevo
Radićeva 1/II
Telefon: 033 210 201
Faks: 033 668 297
E-mail: icva@bih.net.ba

Web: www.icva-bh.org

Fond
otvoreno društvo
Bosna i Hercegovina

PRAVA ZA SVE
učinimo ljudska prava stvarnim

M. Mustafe Bašeskije 12/II
Telefon/Faks: 033 203 070
E-mail: rights_for_all@open.net.ba

Web: www.rightsforall.ba